

GÖRÖGKATOLIKUS ÖRÖKSÉGGUTATÁS

Adatok a szakolyi templom történetéhez

A szakolyi egyházközséget 1945. október 1-jén alapította meg Dudás Miklós püspök. Az első lelkipásztor Soltész Mihály, nagykállói segédlelkész lett, aki harminc évi szolgálat után innen is ment nyugdíjba. Az első tisztelendő asszony, Soltész Mihályné szül. Breznay Stefánia – anyai nagymamám –, ebben a hónapban ünnepli 90. születésnapját. Rövid írást neki, Nagypám emlékének, és a buzgó szakolyi híveknek ajánlom.

Szakoly a Rákóczi-szabadságharc végére – a háború és a járványok miatt – szinte teljesen elnéptelenedett. Református egyháza megszűnt, a régi, középkori eredetű templom gazdátlanul állt, teteje, boltozata beszakadt, csak puszta falai maradtak. 1750 után indult a falu újratelepítése a reformátusok mellett sok görögkatolikus is jött a szomszédos vármegyéből. Néhány római katolikus hívő is élt már itt, ezért Rozgonyi Pál nagykállói római katolikus esperes a középkori templom mellett egy temetőt jelölt ki számukra. A templom helyreállítására anyagiak hiányában nem volt lehetőség. Időközben a reformátusok viszont annyira megerősödtek, hogy 1786-ban a régi templomot királyi és vármegyei engedéllyel újra elfoglalták, és megkezdték a helyreállítását.

A munkácsi egyházmegye 1752-es összeírásában Szakoly még nem, 1774-ben viszont Gelse filiájaként már szerepel. 1787-ben 158, saját templommal nem rendelkező hívőt írtak össze. 1801-ben ezért a szakolyi és a balkányi hívek, akiket néhány évvel korábban Gelse helyett Birihez csatoltak, megkísérelték megszerezni a református templomot. Kérvényükben arra hivatkoztak, hogy a két falu kb. 500 katolikus híve túl messze él az anyaegyházaktól. Megemlítik, hogy a betelepülés kezdetén ők a régi templom közelébe temetkeztek. Azt is írják, hogy a templom formáján látszik, hogy eredetileg katolikus volt, sőt a belsejében falképek látszottak, amelyeket – szerintük – „rutén feliratok” kísérték, ezért úgy vélték, hogy eredetileg akár görögkatolikus is lehetett. Amikor a reformátusok a templomot újjáépítették, a falképeket lemeszelték, bár a torony homlokzatán még látszottak a nyomai (!). A katolikusok vállalták volna, hogy a reformátusoknak a birtokosok új területet adnak, illetve a templom helyreállítási költségeit megtérítik. A kérvényt a Helytartótanácsnak kívánták benyújtani, az ügyben a dorogi esperessel és Bacsinszky András püspökkel leveleztek. A helyi birtokosok közül Szolnoky Jármy József referált az ügyben, de az átadás elmaradt. Érdekes, de erősen kétséges adat, hogy a középkori templomban a falképeken cirill betűs feliratok lettek volna, mivel a reformáció előtt biztosan római katolikus volt (talán a középkori betűk furcsa formáit nézték cirill írásnak). A templomot 1897-ben lebontották (csak a tornya maradt meg), így a kérdés megválaszolásában már egy falkutatás sem tudna segíteni.

A szakolyi hívek persze továbbra is szerettek volna templomot. 1814-ben levelet írtak az egyházi előljáróknak, hogy jelezzék a földesuraknak, ők az egyházi épületeknek telket

szeretnének. Az április 19-én kelt kérvényt Terdik Gergely notárius szerkesztette, és a helység „Leg Kisebb Szegény Szolgái Görög-Rituisi Elöl-járók s Lakosság Közönségessen, Nemes Páll András, Lengyel János és Havasi Mihály Hűttes emberek és kurátorok” írták alá. Az egyházmegye támogatta a kérést, így lassan megindult a templom építésének előkészítése. A szakolyiak 1824. február 14-én írták alá azt a szerződést özvegy Szolnoky Jármy Józsefné, született Kállay Karitással, amelyben az egyház falu szélén fekvő földjét egy, a falu közepén álló telekre cserélték, amelyen egy zsidó bérlőnek kiadott, régi ház állt. A házat megbecsülték, a bérlet lejártá után ezt is megfizették az özvegynek, így az új templomhoz a falu közepén sikerült megfelelő telket szerezni (ahol a templom ma is áll). Ekkor a telekhez közel egy haranglábát is említenek. Bónyi Antal, gelsei parókus 1826. február 28-án az építendő templom tervrajzát is elküldte az esperesnek, október 12-én pedig azt jelentette, hogy az alap le van rakva, és már fél öl magas. 1827-ben a gazdák az egyházmegyétől kértek segítséget, mert önerőből már másfél öl magasra rakták a templom falait, de pénzüik elfogyott, mivel csak 14 telkes gazda volt közöttük, a többi hívő szegény cseléd és pásztor. A templom pontos fölszentelési dátumát nem ismerjük, valószínűleg 1834-re készült el. 1838-ban a templom leltárát már fölküldték Ungvárra, mire a püspök jelezte, hogy igyekezzenek minél hamarabb cibóriumot, ikonosztáziont és egy fekete ruhát beszerezni. A templomra 1869-ben kötöttek tűzbiztosítást, ekkor így írták le: „Zsindely fedelű, toronytalan, téglából épült templom, s e melletti fa harangláb. 500 ft.” Az épületet az 1870-es években már újítani kellett, 1898-ban új torony is épült.

1916. június 21-én, egy óriási ciklon megrongálta az egész templomot, a helyreállítást a katonai erők kivezénylésével a vármegye segítette, felszentelése augusztus 6-án volt. 1930-ban Fodor István gelsei parókus újabb jelentős felújításba fogott, mivel életveszélyesnek nyilvánították az épületet. A hajót korhadt, szüette deszkamennyezet fedte, sem köveze, sem padlózva nem volt, ablakai rozogák, „a képállvány egy egyszerű deszkafal, amelyre a hívek által összehordott képek vannak aggatva”. Végül nem egyszerű renoválásra, hanem újjáépítésre került sor: a szentélyt lebontották, a hajót 5 m-rel meghosszabbították, amelyhez új, 5 m hosszú szentély épült, a falakat 90 cm-rel megmagasították, a hajót stukatúros mennyezettel fedték. A munkálatok 1934-ben kezdődtek, és két év múlva fejeződtek be. A parókus a munka végén ezt írta: „Dicséretére válik a szakolyi népnek, hogy önkéntes adományokból építette föl a templomot.” Az épület lényegében ekkor nyerte el mai formáját, bár a későbbi parókusok tovább szépítették: 1950-ben kifestették (Veres Géza újfahértói születésű festő); Szűcs Mihály idejében kívül-belül följújították, ikonosztáziont, ill. sekrestyét építettek. Tavaly Galajda Balázs irányításával, jelentős pályázati támogatással újult meg ismét a szakolyi templom, méltóképpen folytatva az elődök buzgóságát.

Terdik Szilveszter
művészettörténész